

ESKİ TEKNİKLER YENİ ZİNCİRLER: AZİZ NESİN ve NEİL GAİMAN'DAN YALANLAMA VE FORMÜL MASALLAR

Çiğdem KARA*

Öz

Masal çocuklar kadar yetişkinler için de üretilen bir türdür. Geleneksel masallar sadece sözlü kültürde anlatılarak yaşatılmamaktadır. Yazılı kültürde hem yeniden anlatımlarla hem de motif, karakter, tema, olay örgüsü gibi bileşenleriyle özgün kurgu eserlerin oluşturulmasında kaynaklık ederek de canlılığını korumaktadır. Ama bazen masal türünün özel anlatı yapısına, kalıplarına sahip bazı tipleri de özgün kurgu eserlerin üretiminde kullanılmaktadır. İşte bu yazıda sözlü kültürdeki masalarda görülen tekerleme, yalanlama, formül (birikimli ya da zincir) anlatım yapılarından Aziz Nesin ve Neil Gaiman'ın nasıl yararlandıkları konu edilmektedir. Yazıyla geleneksel anlatıların sadece içerik ve motif açısından değil, anlatım teknikleri açısından da kurgu yazarlığına kaynaklık ettiğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca masal tekniklerinin sadece çocuk edebiyatında değil yetişkinler için kaleme alınmış eserlerde ve gülmece, fantastik, bilim kurgu gibi çok farklı edebi türlerde de kullanılabileceğinin de örneklenmesi amaçlanmaktadır. Aziz Nesin genellikle gerçekçi ortam ve dekor içine eserlerini oturtan bir güldürü yazarıdır. Yazar, masal dinleyerek büyümüştür. Onun bazı özgün eserleri masal türündedir. Hedef okur kitlesi de çoğunlukla yetişkinlerdir. Neil Gaiman fantastik, bilim kurgu, çocuk edebiyatı gibi çoklu alanda eserler üretmektedir. Masalları oldukça seven yazarın geleneksel masalları yeniden anlattığı ve yeniden yorumladığı bazı eserleri de vardır. Makalede öncelikle söz konusu anlatım biçimleri ele alınmakta, sonra çağdaş edebiyatta masallardan yararlanılmasının nedenleri saptanmakta, ardından Nesin ve Gaiman'ın folklor ve masalla olan ilişkisine değinilmekte, son olarak da bu anlatım biçimlerinin kullanıldığı Gaiman ve Nesin'e ait seçilmiş eserler incelenmektedir. Makalede değerlendirilen eserler şunlardır: Nesin'den "Bizim Eve Amerikalı Misafir Gelecek" ve "Konserve Kutusu" öyküleri ile "Bay Öküz ve Bay Ahmet" adlı masal; Gaiman'dan "Çılgın Saç", "Babam Süt Peşinde", "The Day I Swapped My Dad for Two Golgfish" adlı kitaplar.

Anahtar sözcükler: Aziz Nesin, Neil Gaiman, yalanlama masal, formül masal, tekerleme

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü | Anadolu University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature. cigdemk@anadolu.edu.tr. ORCID ID 0000-0002-6059-6382

Abstract

Folktales are a genre produced for adults as well as children. Folktales are not only told in oral culture. In written culture, folktale maintains its vitality both through retellings and as a source for creation of authentic fictional works with its components such as motifs, characters, themes and plots. But sometimes some types of folktales with special narrative structures and patterns are used in the production of authentic fictional works. In this article are discussed that how Aziz Nesin and Neil Gaiman drawn on rhyme, tall tale and formula (cumulative or chain) narrative structures of folktale. The article aims to show that traditional narratives are a source of fiction writing not only in terms of content and motif, but also in terms of narrative techniques. It is also aimed to illustrate that fairy tale techniques can be used not only in children's literature, but also in works written for adults and in many different literary genres such as comedy, fantasy and science fiction. Aziz Nesin is a comedy writer who generally used realistic settings in his works. The author grew up listening to folktales. Some of authentic works are written in the folktale genre. His target readers are mostly adults. Neil Gaiman produces works in multiple genre such as fantasy, science fiction and children's literature. The author, who loves fairy tales, also has some works in which he retells and reinterprets folktales. In the article, firstly, the narrative structures mentioned above are discussed, then, the reasons for using fairy tales in contemporary literature are determined; later, Nesin and Gaiman's relationship with folklore and fairy tales is mentioned; finally, selected works of Gaiman and Nesin in which these patterns of narrative were used are examined. The works evaluated in the article are: The stories "An American Guest Will Come to Our House" and "The Canning Can", and the tale called "Mr. Ox and Mr. Ahmet" by Nesin; the books titled "Crazy Hair", Fortunately The Milk", and "The Day I Swapped My Father for Two Golgfish" by Gaiman.

Keywords: Aziz Nesin, Neil Gaiman, tall tale, formula tale, rhyme

Giriş

Nasıl öğrendiğimi bir türlü hatırlayamasam da 1980'lerde geçen ilkokul zamanlarımdan aklımda kalan birikimli ve tekerleme yapısında üç metin bulunmaktadır. Bunlardan biri günümüzde hala canlılığını koruyan¹ bir çocuk sayışmacası olup diyaloglar üzerine kuruludur: Komşu komşu hu!² Diğer yıllar sonra Demirel'in (1997) yeniden anlatımıyla karşıma çıkan bir masaldır: Ayağına Diken Batan Karga (TTV19 ve ATU2034F).³ Beni eğlendirmek isteyen yeğenimin anlattığı varyant sayesinde inceleme şansı bulduğum (Kara, 2011) sonuncu metinse yine bir masal: Tiki Tiki Tempo.⁴ Sözlülüğü, birilerine, hatta birileriyle birlikte anlatılmayı gerektirmeleri, anlatıcının parladığı bir sahne gösterisi gibi değil de en doğru biçimde, şaşırmadan anlatma kaygısıyla biraz yarışmacı havada olmaları dolayısıyla hala en sevdiğim masal tipidir. Ama bu masalları yetişkin öğrencilerle okumak pek de eğlenceli olmamaktadır. Yıllar önce bir dersimde bir öğrenci bu tipteki bir masalı yüksek sesle okurken, okuyan da dahil neredeyse tüm sınıf gözlerini devirmişti. Sonraki yıllarda bu masalları okumak yerine bu durumu anekdot olarak anlatır olmuştum: Bu masal tipi hayal kurdurarak eğlendirmekten ziyade oynayarak, anlatıcı kadar dinleyiciyi de hafıza ve dilde zorlayarak eğlendirmek için geliştirilmiştir.

Bu tip masallar sadece çocuklar için olabilir mi? Bu tiplerden yararlanılarak çağdaş edebi eserler üretilemez mi? İşte bu yazıda oldukça estetik, eğlenceli ama üretimi diğer tiplerden görece güçlükler içeren, buna bağlı olarak da örneğine sık rastlanmayan üç anlatım tekniği üzerinde durulmaktadır: Tekerleme, yalanlama, formül (birikimli ya da zincir) masal anlatım teknikleri. Bu teknikler, iki yaratıcı yazarın üçer eserinden örneklerle ele alınmaktadır. Eserleri incelenen yazarlardan biri çağdaş Türk edebiyatının üretken isimlerinden ve bir gülmece ustası olan Aziz Nesin'dir. Diğer isimse Amerikan-İngiliz edebiyatının yine üretken isimlerinden Neil Gaiman'dır.

Yazıyla geleneksel anlatıların sadece içerik ve motif açısından değil, anlatım teknikleri açısından da kurgu yazarlığına kaynaklık ettiğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca masal tekniklerinin sadece çocuk edebiyatında değil yetişkinler için kaleme alınmış eserlerde ve gülmece, fantastik, bilim kurgu gibi çok farklı edebi türlerde de kullanılabilmesinin de örneklenmesi amaçlanmaktadır.

Aşağıda öncelikle söz konusu anlatım biçimleri ele alınmakta, sonra yazılı-sözlü ayrımına rağmen bu iki alanı kavuşturan masal yazma geleneğine değinilmekte, ardından Nesin ve Gaiman'ın folklor ve masalla olan ilişkisi üzerinde durulmakta, son olarak da bu anlatım biçimlerinin kullanıldığı Gaiman ve Nesin'e ait eserler incelenmektedir.

Zincirleme Yalanlar, Fanteziler

Bu yazıda odaklanılan yalanlama masalları ve formül masallar ile tekerleme arasında Boratav (2021, s. 96-97) üç doğrudan ilişki olduğunu belirtir: Bir, tekerleme bu iki tip masalın değişmiş halidir. İki, tekerlemeyi oluşturan unsurların bir kısmının kökeni bu iki tip masaldır. Üç, bu iki tip masal birinci tekil şahıs ağzından anlatıldığında tekerleme işlevi kazanırlar. Yalanlama masalları da birinci tekil şahısla anlatılabilmektedir. Eğer anlatım böyle başlamazsa, karakterlerden biri maceralarını birinci tekil şahıs olarak anlatır ve bu masalın genelde en uzun bölümünü oluşturur.

Aa-Th masal tip sisteminde “Fıkra ve Anekdotalar” çatı adı altında Yalan Söyleme Masalları (Tales of Lying) adlı bir alt tip grubu vardır:

- “1875-1999. *Tales of Lying*
- 1875. *The boy on the wolf's tail*, 214
- 1880. *The boy has a hat of butter*, 214
- 1882. *The man who fell out of a balloon*, 274
- 1890-1909. *Hunting tales*, 214
- 1920. *Contests in lying*, 275
- 1940. *The extraordinary names*, 275
- 1950. *The three lazy ones*, 270
- 1960. *The great animal or great object*, 215” (Thompson, 1946, s. 487)

ATU masal tip sistemindeyse “Anekdotalar ve Fıkralar” çatı adı altında bu defa 1875-1999 tip numaraları ile Yalanlama Masalları (*Tall Tales*)⁵ adlı bir masal grubu bulunur. Yalanlama Masalları grubundaki masalların önemli bir kısmı avcı masallarıdır. 1920 (A-J) tip numarasından itibaren ise Yalan Söyleme Yarışması (*Contest in Lying*) masalıyla benzer nitelikteki masallar başlamaktadır (Uther, 2004, s. 484-492).

Türkiye’de yaygınlıkla “zincirlemeli masal” olarak ifade edilen masallarsa ATU sisteminde “formül (formula) masallar” çatı adı altında toplanır. Bu tip grubunun listesi şöyledir (Uther, 2004, s. 511-536):

- 1) FORMÜL MASALLAR
- a) BİRİKİMLİ MASALLAR 2000-2100
- i) Sayıları, nesnelere, hayvanları ya da adları temel alan zincirler 2000-2020
- ii) Ölüm içeren zincirler (hayvan aktörlerle) 2021-2024
- iii) Yemeyi içeren zincirler 2025-2028
- iv) Diğer olayları içeren zincirler 2029-2075
- b) YAKALAMA MASALLARI 2200-2299
- c) DİĞER FORMÜL MASALLAR 2300-2399

Zincirleme, yalanlama ve tekerleme anlatım biçimlerinin bir ortak özelliği daha vardır: Tekerleme kendi özelliklerine sahip bir edebi tür olduğu gibi, teması ve bu temanın işleniş tarzı (Boratav, 2007, s. 43-44) sayesinde bir anlatım tekniği olarak âşık şiiri, tören şiiri, çocuk oyunu sayışmacası ya da düzyazı anlatı türlerinin giriş, ara ve bitirilişlerinde görülen kalıp sözler (Boratav, 1988, s. 135; 2000, s. 9-10; 2021, s. 212-213) gibi başka tür ve biçimlerle de birlikte kullanılabilir. Benzer şekilde yalanlama ve formül masallar da hem masalın tür özelliklerini gösterirler hem de bu yazıda gösterileceği gibi farklı edebi türlerde de üretime olanak veren kendilerine özel anlatım tekniklerine sahiptirler.

“Türk kataloğunda (TTV), 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 numaralar zincirlemelilere ve 335, 358, 363 numaralar da yalanlama masallarına denk düşerler” (Boratav, 2021, s. 96). Bu tip numarasındaki masalların tekerlemelerin tematik özelliklerini taşıdıkları görülmektedir.⁶

Söz konusu masalların bazı özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1) Olasılıkla gündelik yaşamda gözlemlenen zincirleme gelişen aksilik ve olaylardan esinlenerek geliştirilmiştir (Ashliman, 2008a, s. 176).
- 2) Olağanüstü varlıkların hemen hiç yer almadığı fantastik unsurlar içerebileceği gibi tema ve unsurlar gerçekçi de olabilir (Sherman, 2008, s. 104; Thompson, 1946, s. 229).
- 3) Temel estetik biçim tekrardır (Ashliman, 2008b, s. 245; Thompson, 1946, s. 234).
- 4) Formül, birikimin tam ve doğru anlatılması çabası dolayısıyla bu masallar aynı zamanda bir söz oyunudur (Thomas, 2003, s. 129, 134; Thompson, 1946, s. 229).
- 5) Bireysel bir etkinlik olarak okumadan ziyade dinleyiciye/seyirciye hitaben seslendirmeye uygun olan metin yapısı, yüksek sesli okumayla ya da anlatımla canlanır (Thomas, 2003, s. 128).
- 6) Tekrar ve birikimin gerektirdiği “konuşma”, hem yapı ve hem de gösterim boyutlarında birden fazla işleve sahiptir (Thomas, 2003, s. 135).
- 7) Tekrarlanan ifadeler, ritmik yapı, seslendirilmeye uygunluğu gibi nedenlerle dinleyici kitlesi daha çok çocuklardır (Thomas, 2003, s. 128; Sherman, 2008, s. 104).
- 8) Formül masallar şu üç anlatım yapısıyla da özelleşmektedir: Karşıt yansımali yapı (Özer, 2004, s. 5);⁷ bir karakterin ölümü gibi tek bir olaya diğer karakterlerin birikerek katılmasıyla oluşan ve masalın sonunda dahi bir çözüme ulaşmayan, karmaşanın hâkim olduğu yapı (Özer, 2004, s. 5);⁸ eksikliklerin ($Pi - 8$)⁹ yineleme olmaksızın giderildiği ($Pi - 19$) art arda eklenmiş müstakil olaylar zinciri (Kara, 2015, s. 11).¹⁰
- 9) Yalanlamalı masalda çerçeve hikâye¹¹ tekniğinden yararlanılabilmektedir. Ama klasik bir olay örgüsü (Kara, 2015, s. 6-7) genelde görülmez. “Yalnızca mantıksal olarak ilgisiz olaylar ve öğeler arasında bir ‘Brown hareketi’¹² ya da bulanık bir hiperbolik¹³ imgeler zinciri, bir dizi reddedilen olumlama ve olumlanmış retler vb. vardır” (Krikmann, 2008, s. 5).

“Edebiyat” ve Halk Masalları

Macar kırsalındaki anlatıcılarla çalışan Dégh (1969, s.168), toplumsal gelenekte masallar kendi yarasını takip ederek sürekli dönüştüğü için “eskilerin masalı” diye bir şeyin olmadığını ileri sürer. Ona göre “anlatıcı geleneksel materyali bilinçli ya da bilinçsizce kullanır (ilkinde geleneği sürdürür, sonrasında ikincisinde değiştirmekte özgür hissedir) ve eğer yetenekliyse, her iki durumda da işi mükemmel olacaktır”. Gerçekten de sınırlı sayıda basılı halk masalı kitabı incelendiğinde dahi, hatta yazarları araştırmacı da olsa, metinlerde az-çok değişikliğe gidildiği ortaya çıkmaktadır (Kara, 2008). Anlatıcı merkezli çalışmalarıyla tanınan Dégh’in bireysel seçim, estetik ve yaratıcılığa önem vermesi indirgemecilik ya da aşırı yorum olarak düşünülebilirse de varyantlaşma, türler arası geçiş, yeni türlerin ortaya çıkması, türlerin gelişimi, sözlü kültürde canlı icra imkânını yitiren türler gibi konu başlıkları açısından bakıldığında, doğruluk payı olduğu da inkâr edilemez. Ama burada bir de masal türünden yararlanarak özgün kurgu eserler üreten yazarlardan söz ettiğimiz düşünülürse, değişimin boyutu yazarın dil gücü, retorik ve hayal dünyasıyla orantılandırılmalıdır.

Halk masallarının çağdaş edebiyatın bir parçası olarak yeniden yazımı ya da masal formunda özgün kurgu üretimler olarak edebiyatta kendine yer açmasını Zipes (2018) 17.yüzyılın sonu-

na dek indirir. Ayrıca masalın bu serüveninin toplumsal yaşamdaki akımlar, gelişmelerle paralel geliştiğine dikkat çeker. Ona göre masallar 17.yüzyılın sonundan itibaren Fransa'nın öncülük ettiği bir akımla, Perrault ve onun kadar etkili olan birçok kadın yazarca, yetişkin burjuva ve aristokrat gruplar, onların çocuk ve gençleri için bir eğitim aracı olarak yeniden üretilerek kaleme alınmıştır. Ayrıca dini öğretiler de masallarla aktarılmıştır. 19. yüzyıldan itibaren belirgin bir biçimde savaşlar, cinsiyet ve ırk algılamalarındaki değişimler gibi toplumsal tartışma ve gelişmelerin bir yansıması olarak klasik masal yapısı ve anlatımı da değişmiştir.

Peki, neden masal türü öne çıkmaktadır? Öncelikli nedenin, masalların sayısız örneklemeyle hazır anlatı şeması sunması olduğu söylenebilir. Çünkü masalların yapısal kalıbı, yaratıcı yazarlık çalışmalarının yazar adaylarına önerdiği anlatı yapısı şemasıyla büyük ölçüde örtüşmektedir (Kara, 2015, s. 8-11). Diğer nedenler için Benson'un (2008, s. 12-13) masalların özellikle postmodern edebiyatta sıkça kullanılmasına getirdiği açıklamalara bakılabilir: Masalların yazarlara toplumsal cinsiyet ilişkileri, sınıf çatışmaları, cinsellik, etniklik gibi farklı temalarda hazır imgeler ve olay örgüleri sunması. Masalların popüler kültürdeki gücünden yararlanma isteği. Masalların çocukların toplumsallaşmasında faydalanılan araçlardan biri olması. Masalların ideolojik sınır ve sınırlamaları aşabilen niteliği. Masalların içerik olarak "hem son derece şüpheli hem de kışkırtıcı derecede çekici" olması.

Bu altı gerekçeye bir ekleme daha yapılmalıdır: Dilin masaldaki sonsuz oyuncu imkânlarından yararlanarak olağanüstü bir macera yaratma olanağı. Bu gerekçenin kaynağı Boratav'ın yaptığı bir tekerleme betimidir:

Tekerlemelerde yer yer nesrin kolaylıklarından faydalanan bir şiirin kesifliği, sürati ve kıvraklığı vardır; onda sözün çağılıştısından gelen tadı, kelimelerin başdöndürücü canbazlıklarının verdiği heyecanlı iç ürpertisini duyarız; bazı, bir tek kelimenin açtığı engin ufukta hayalimize at oynatacak meydanı buluruz. Bir tek masal insan ve toplum gerçeğinin bir köşesini aydınlatıyorsa, tekerleme bize bir anda bu gerçeğin tümünü birden kavrayabilir. (Boratav, 2007, s. 42)

Bu yazıda dikkat çekilmek istenen konu, yazarların yukarıda sayılanlar ve onların ötesinde, masallardaki klasikleşmiş anlatı yapılarından da yararlandığıdır. Nesin ve Gaiman'a geçmeden önce, genel bağlamı biraz daha resmedebilmek adına birer örnek verilebilir: Bunlardan tekerlemenin çocuk edebiyatındaki dikkate değer kullanımlarından birini Gülsevin Kırıl (2008) kaleme almıştır. Yazar, tip 1, 2, 9, 70D, 72A tekerlemelerini (Boratav, 2000, s.11-14) kullanarak ve onlardan esinlenerek şiirsel anlatıma sahip hem müstakil hem de tekerlemelerin anlam ve işlevleriyle birbirine bağlanan özgün tekerleme biçiminde masallar yazmıştır. Kafdağı, Nasreddin Hoca, Keloğlan'ın yanı sıra birçok masal motifi, atasözü, kalıp ifadeden de yararlanan masalların bir kısmı güncel ve gerçekçi bir ortama sahiptir. Bir diğer anlatım tekniği, belki de en bilineni, "folklorik hikâye döngüsünün temel yapısal aracı" (Benson, 2003, s. 50) olarak da kabul edilen çerçeve hikâye tekniğidir. Bu konuda kendisiyle özel bir görüşme yapılan Ebru Özgün,¹⁴ tekniğin kullanımını postmodern romanın çoğulcu estetik anlayışına bağlamaktadır. Ona göre örnekler çoğaltılsa da bir kurgu tekniği olarak bunun en bariz izleri çağdaş Türk romanının öne çıkan isimlerinden İhsan Oktay Anar'ın eserlerinde sürülür: Anar, metnin anlamını destekleyecek şekilde birbirinden farklı yan karakterlere anlattığı çerçeve hikâyelerle, anlatısını çoksesli hale getirir. Romanları bir bakıma Bakhtin'in "karnaval"ına dönüşür. Özellikle *Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri*'nin¹⁵ temel anlatı tekniği bu yapı üzerine inşa edilir. Romanda,

“Korku’, dini’, aşk’ ve ‘cennet’ olmak üzere dört farklı konuda birbirine hikâye anlatan Cezzar Dede ve Ölüm, Uzun İhsan’ın peşi sıra gittikleri her mahallede, anlattıkları ya da anlatacakları hikâyelerin kahramanlarından biriyle fiilen karşılaşır. Kurgu ve roman gerçeğinin birbiri içine girdiği bu yapıda anlatıcı/yazar/kahraman bir arada konuşur (Özgün, 2012, s. 111).

Bir diğer teknik, destan gibi uzun anlatı türlerinde de kullanılan, yukarıda adı da anılan *karşıt yansımali yapıdır*. Literatürdeki adıyla kiastik yapı (*chiastic structure*) ya da soğan halkası kompozisyonu (*onion ring composition*).¹⁶ Örneğin, Susie Linn’in (2023) kaleme aldığı bir çocuk kitabı, yansıma hafif kırılma da karşıt yansımali tekniğe sahiptir: Pisicik karakteri evinden büyük şehre kaçar. Kaybolur. Kentteki her adımında onu korkutan yeni bir şeyle karşılaşır; gölgeler, sesler, araçlardan yükselen sesler, garsonlar ve sokak hayvanları... Doruk noktasında, bir ağaca tırmanan kendi seslerinden korkmamaya çalışır ve tanıdık bir ses duyar. Pisicik ağaçtan iner, hiç korkmadan gürültülü insanlar, garsonlar, sokak hayvanları, araç yollarından geçer. Evini bulur. Sahibine döner.

Formül tekniğinin klasik bir yazar tarafından da kullanıldığını Somoff (2016, s.228) bildirmektedir. Kendisi makalesinde, Tolstoy’un *Sahte Para Kuponu*¹⁷ adlı uzun hikâyesinin “başlıca yapısal ve tematik özellikleriyle” iki birikimli masalı çağrıştırdığını (ATU2015 ve 2022) göstermektedir. Tolstoy’un bu eseri, ahlaki tartışmalar, din, vicdan gibi temalarla oluşan seri cinayetler ve şiddet de içermektedir.

Schmitz’se (1977, s. 471-473) Thomas B. Thorpe ve Joseph G. Baldwin’in birer metnini incelediği makalesinde yalanlama masalların Amerika’da Başkan Jackson’la ilişkilendirilen bir dönemde yaygınlıkla kullanıldığını söyleyerek türün şu özelliklerini öne çıkarır: İçeriği bilip özümsemiş anlatıcı, anlatma/konuşma becerisi, felsefi duruş, abartı, yalan ve mizah.

Şimdi, Nesin ve Gaiman’a, onların masallara olan ilgisine ve eserlerinde bu anlatı tekniklerini nasıl kullandıklarına geçilebilir.

Nesin ve Gaiman’ın Masallara İlgisi

Neden bu iki yazar, diye sorulabilir. Nesin adını ilk 1989’da İzmit Fuarındaki bir imza gününde duymuştum. Evimizin kitap kurdu ağabeyim bir kitabını (Nesin, 1985) alıp imzalatmıştı. Onun bir meddah, iyi bir anlatıcı gibi kendini tüm o deneyimlerin kahramanı yapan, okura doğrudan hitap eden anlatımı dikkatimi çekmişti. Nesin gerçekçi temelleri olan eleştirel mizahına gündelik yaşamı, sıradan insanların günlük ilişkiler ağını ve deneyimlerini konu ediyordu. Nesin’in en sıra dışı yönü bana göre, kurgusundan esinlenilerek gerçek bir toplumsal duruma ad olmasıydı:

Benim gülmece yazılarım da, güncel toplumsal sorunların çözümünde birer aygıt gibi kullanılmakta olduğu için, insanlar kimi olaylar karşısında Aziz Nesin’lik’ diyorlar. ...önlerine çözümünü benim bir öykümle olabilecek bir güncel sorun çıkınca da “Tam Aziz Nesin’lik’ diyorlar. (Nesin, 2014a, s. 115)

Gaiman’ı ise çocuk kitaplarına ama özellikle çizimlerine olan kişisel merakım dolayısıyla okuduğum *The Wolves in the Walls*¹⁸ ile tanıdım. Ardından çocuk, ilk gençlik kitabı olan *Mezarlık Kitabı*¹⁹ ve hakkında hiçbir şey bilmeden elime aldığım *Amerikan Tanrıları*’nı²⁰ okudum. Korku, gerilim, olağanüstülük, doğaüstülük ve fantazi dolu bu eserlerin sahibi de gündelik yaşamı ve sıradan insanları konu ediyordu ama başka bir bilgi (*lore*) boyutu ve o boyutun tüm varlıklarıyla hikâyesini işliyordu. Üç noktalarda görülen bu iki yazarın dikkatimi

çeken ortak yönüyle, bu yazıda konu edilen sözlü kültürün bazı klasikleşmiş anlatı yapılarından yararlanmalarındadır.

Gaiman (1960, Hampshire, İngiltere) ve Nesin (1915, İstanbul – 1995, İzmir) aynı dilin, kuşağın ya da türün yazarları değildir. Ama ikisinin bazı ortak yönleri de vardır: İkisi de oldukça üretkendir. Eserleri, kendileri takdir görmüştür. Ama bunları Bourdieuvvari bir anlamda simgesel güç sağlayıcı unvan olarak kullandıkları söylenemez. Çünkü hataları, eksiklikleri, yanlış anlaşılmaları ya da yanlış anlamaları gibi kimilerinde komplekse neden olabilecek konularda konuşmaktan, itiraflarda bulunmaktan çekinmemektedirler. Yaptıkları işle karınlarını doyurmak, ailelerini beslemek zorunda olduklarının bilinci kadar, iyi bir şey üretme kaygısı da duyumsamaktadırlar. Sözlü edebiyatı iyi bilmektedirler. Kendi özgün eserlerini üretirken sözlü edebiyattan çok yönlü beslenmişlerdir. Mizahi ve ironik anlatımları sevmektedirler. Çocukları gözeten ve çocuklar için eserler de üretmişlerdir. Eserleri farklı dillere çevrilmiştir.²¹ Çeşitli eserleri sinema ve dizi olarak uyarlanmıştır.²² (Nesin, 1985, s.9-18; Nesin, 2011, s.509-510; Nesin, 2014a, s.110-113; Gaiman, 2013; Gaiman, t.y.; Ray, 2023)

Gaiman, fantastik edebiyatın önemli bir temsilcisi olup “yayınladığı hemen hemen her şeyde folklordan yararlanan üretken ve karmaşık bir postmodern yazardır” (Evans, 2015, s. 65). Örneğin *Amerikan Tanrıları* kitabına, Amerikalı halkbilimci Richard Dorson’un halk inancına ilişkin bir saptamasından alıntılıdığı bir epigrafla başlayan, folklor ve özelde masallara olan ilgisini yazdığı hikâyelerin kısa tanıtımlarında ifade eden Gaiman bu yolla erken dönem halkbilimcileri kadar günümüz akademik yayınlarını da takip ettiğini göstermektedir (Gaiman 2001; 2016, s. 63, 227, 367). Gaiman’ın folkloru kullanımı hem metinlerarasıdır (*intertextual*) hem de aşkınmetinseldir (*transtextual*)...” (Evans, 2015, s. 65). Öyle ki “folklor araştırmasını ... çağdaş kültürün merkezine yerleştirir” (Evans, 2015, s. 77). Bu açıdan Gaiman’ın eserleri geçit arama fantazisi (*protal-quest fantasy*), eşiksel fantezi (*liminal fantasy*),²³ eşiksel bilim kurgu (*liminal science fiction*) gibi terimler kadar ana-metinsellik (*hypertextuality*), yanmetinsellik (*paratextuality*), metin çevresi (peritextual)²⁴ gibi terimler çerçevesinde de incelenmektedir (Klapcsik, 2008; Evans, 2015).

Doğaüstü unsurların sıkça konu edildiği efsaneler, destanlar, masallar, halk hikâyeleri, hayalet hikâyeleri, mistik metinler gibi sözlü kültür ürünlerinin folklordan evrilerek fantastik edebiyatı oluşturduğu ve ona kaynaklık ettiği (Jackson, 1981, s. 4, 68, 95) düşünülürse Gaiman’ın folklorla ilgisi daha anlaşılır hale gelmektedir. Ama Gaiman masalları gerçekten sevmekte ve önemsemektedir. Gaiman (2018, s. 30-32) bireylerin hayal ederek geleceği kurduklarını, hayal edebilmek ve anlamak için de masalların okunmasının önemli olduğunu söylemektedir. Hatta bu konuda Albert Einstein’a bir referansta bulur.²⁵ Yaratıcı yazarlık önerilerinde bulunduğu derslerinde de masalların tema, karakter geliştirme, özgün bir dil oluşturma, olay örgüsü, motif gibi birçok bileşeniyle güçlü bir esin kaynağı olarak kullanılabileceğini savunur (*Master*, 2019, s. 12-14).

Örneğin, *Talimatlar* adlı şiirde sadece masallardaki yasaklama ya da buyrukları²⁶ hayatta kalma aracı olarak kullanan Gaiman, *Kilitler*’deyse kızıyla masal okuma seanslarını, kızının büyümesini kavrayışını, daha çok *Üç Ayı*²⁷ masalındaki pek çok okurun fark etmeden hızla geçtiği eve sızan kötülük odağından yola çıkarak şiirsel bir masalla anlatmaktadır (2016, s. 227-232, 245-249). *Hansel and Gretel*’deki²⁸ gibi geleneksel metne oldukça yakın bir yeniden anlatım tarzı izleyebildiği gibi *Snow, Glass, Apples*²⁹ (Pamuk Prenses) ile *Uyuyan ve İğne*³⁰

(Uyuyan Güzel) masallarında olduğu gibi geleneksel masal yapısının dışına çıkan, gizemli, korkutucu, bükümlü olay örgüsü (*twisted plot*) de kullanabilmektedir.

Yaklaşık on yaşına kadar masal dinleyen, o yaştan sonra okumalar yapan, daha sonra kendi çocuklarına da masal anlatan Nesin'den bir masalın yaşamı hakkında da bilgiler edinilebilmektedir: Masal sözlü – yazılı – sözlü gibi döngüsel ve birbirini besleyen kültür ortamlarında dağılırken, sözlü özgün metin – yeniden üretilmiş metin halindeki kaynaklarla canlılığını tazelemektedir. Nesin'in masal anlatıcılarıysa türküler de dinlediği annesi ve annesinin yokluğunda ona bakan komşu Emine Hanım Teyze'dir. Kimini ağladı ağlayacak halde dinlediği bu masallarla anlatıcısı arasında biyografik ve duygusal açıdan anlamlı bir bağ olduğunu gözlemlemiştir. Masalın “uydurulduğunu” öğrendiğindeyse kendi “uydurma” denemelerini yapmıştır. (Nesin, 2011, s. 281-284, 431-434)

Nesin, Tahir Alangu'yla (2021, s. 683-685) yaptığı 1966 tarihli görüşmede masal – modern edebiyat ilişkisini anlatı topluluğu açısından açıklamaktadır. Ona göre Türkiye'de sözlü gelenek hala güçlüdür. Bu açıdan farkında olmaksızın ve kaçınılmaz olarak Türkiye'de yazarların hemen hepsinin masallardan etkilendiğini söyler. Nesin, sadece masallardan değil, meddah ve halk hikâyelerinden, ayrıca bu metinleri oluşturan motif gibi çeşitli anlatı birimlerinden de etkilendiğini söyler. Doğrudan masal türünü kullandığı yayınları olarak da *Memleketin Birinde* ve *Hoptirinam*'ın adını verir.

Ama Nesin okunmaya başlandığında, onun birçok eserinde masal ve tekerleme unsurları bulunduğu görülür. Örneğin *Bizim Zamanımızda*'da (Nesin, 2014b, s. 380-385) olduğu gibi yalanlama masalın abartılı anlatım tekniklerinden; *Merhumun Vasiyeti*'nde (Nesin, 2022, s. 135-140) olduğu gibi de âşık şiirinde tekerleme, güldürücü destan, yalanlama (Özkan, 1991; Artun, 2019, s.40) gibi adlarla bilinen şiirleri hatırlatan tema ve anlatım tekniklerinden de faydalandığı fark edilmektedir.

İki yazarın yanmetin açısından da değerlendirilmesi gerekir. Zira Gaiman eserlerinde yanmetinden çok yönlü olarak yararlanmaktadır. Örneğin *Make Good Art* kitabı (Gaiman, 2013), renkleri, kâğıdı, yazı karakteri, yazı puntosu, cümlelerin sayfaya yerleştirilmesi, grafik unsurlarının kullanımı gibi açılardan bir sanat eseri gibidir. Zira grafik tasarımcısı olan Chip Kidd tarafından tasarlanmıştır. Kariyerinin erken dönemlerinden itibaren çizgi roman yazarlığı yapmasının da olasılıkla etkisiyle, çizerlerle iş birliği halinde çizgi roman alanında çalıştığından eserlerinin önemli bir kısmı -burada incelenenler de dâhil (2004; 2017; 2023)- resimlidir. Gaiman eserini neden, kim için, ne zaman, hangi esinle yazdığı gibi sorulara yanıt verecek şekilde ön açıklama (2016), sonsöz (2004), ithaf (2017; 2023) ve epigraf (2021) kullanmaktadır. Kendine ait resmi bir internet sitesi de olan yazar (Gaiman t.y.), okurlarıyla düzenli iletişim ve etkileşim halindedir. Tüm bu yanmetinler Gaiman'ın eserlerinin okunup yorumlanmasına aracılık ettiği gibi, bu çabalamada ve Gaiman hakkında bir bilgi oluşturmada Gaiman'ın kendisini de ana kaynak haline getirmektedir.

Nesin açısından yan metinlerin durumu oldukça sadedir. Farklı yıllarda röportaj, gazete yazısı gibi yayınlarla eserlerini ve kendini anlattığı görülmektedir. Ama bunlar, en azından burada konu edilen eserlerinin ön ya da arka eki olarak genelde sunulmamakta ayrıca kitaplaştırıldığından dikkatli, meraklı okurlarca keşfedilmeyi beklemektedirler (Nesin, 2014a). Nesin'in eserlerinin telifi şu an Nesin Vakfına ait olup yeniden basımlar Nesin Yayınevi tarafından yapılmaktadır. Nesin'in öykü ve masalları yeniden farklı temalar altında bir araya getirilebilmektedir. Saeed Kuhi (Nesin, 2022) ve Parisa Purhoseyni³¹ gibi ressamların

çizimleriyle yazarın kimi eserlerine dâhil olduğu görülmektedir. Oysaki Nesin, birçok mizah gazetesi ve dergisinde çizerlerle de birlikte çalışmıştır (Gütek ve Gönenç, 2017, s. 13-14, 121, 130-132, 136-137). Yan metinlerin azlığını açıklamada iki olasılık akla gelmektedir: Bir, bu durum o dönemdeki basım maliyeti, dergi ve gazetenin mali kaynağı, baskı ve dizgicilikteki teknikler, editörlük gibi konulardaki standartlarla ilişkili olabilir. İki, bu durum Nesin'in uzunca bir dönem yazara dair hiçbir iz bırakmadan eserlerini yayınlamak zorunda olmasıyla ilgili olabilir. Nesin 1946-1956 yılları arasında, siyasi baskı ya da meslek grubunun yazarlığı hoş karşılamaması gibi nedenler yüzünden iki yüze yakın farklı takma ad kullanmıştır (Cantek ve Gönenç, 2017, s. 14; Nesin, 2013b, s. 280). Hatta gerçek adının yerine geçen Aziz Nesin de bir takma ad olup aslında babasının adıdır (Nesin, 1985, s. 11-12).

Örnek Metinler

Gaiman'ın *Çılgın Saç* (2017) adlı kitabı,³² bir yalanlama olup tekerleme temasına sahiptir. “Çılgın saçımız var”, diyen Bonnie adlı bir kızla çılgın saç sahibinin diyalogları şiir biçiminde ve birinci tekil şahıs anlatımla aktarılmaktadır. Yalanlama kahramanın anlatımıyla bitmez. Tekermelerde olduğu gibi Bonnie, bu olağanüstü dünyanın içine çekilir.³³ Anlatının doruk noktası olan bu olaydan itibaren bir çeşit tekrar anlatımla -tekerleme ruhuna da uygun olarak- yalanlamanın doğrulanması başlar: Bonnie içeride Çılgın Saçlı Adamın anlattığı tüm karakterle karşılaşır. Adamın anlattığı kadar harika olan bu ortamda çok eğlenir.

Kitap kısaca şöyledir: Çılgın saça sahip olan anlatıcı Bonnie adlı bir kıza iki yaşından beri uzattığı saçında yaşayanları sıralayıp ne yaptıklarını anlatır: Yuva yapan kuşlar; onu benzersiz gösteren kelebekler ve çok renkli kakadular; sıçrayan goriller; gezinen kaplanlar; uyuyan yer tembel hayvanları; aslan sürüleri; düzinelercesi kayıp olan, konumlarını telsizle bildiren keşifteki avcılar; müzik yapıp dans edenler; süzülen, inen devasa uçan balonlar; bir fuarı aratmayan havuzlar, su kaydırakları, atlıkarıncalar ve midilliler; yelken açmış korsan gemileri ve hazine sandıkları. Bonnie tarağıyla çılgın saç taramak isteyince Adam onu uyarır. Çünkü taraklar ve fırçalar zaten denenmiştir. Çılgın saçları arasında dolanan bir ayı tarafından bir tarak yenmiştir. Bonnie yine de saç tarar. Bitirdiğinde saçtan uzanan kocaman bir kol tarafından içeri çekilir. Bonnie orada yaşamaya başlar: Aslanlara nasıl şiir yazmayı öğretir, kaydıraklardan kayar, büyük balonlar sürer, avcılar bulur, ayları kaybeder, sevimli kuşlarla oynar, papağanlara ayıp kelimeler öğretir, korsan yeleklerini diker ve gömülü hazine sandıklarını kazar, ayıyla birlikte kış uykusuna yatar, dansçılarla dans eder.

Gaiman'ın *Babam Süt Peşinde* (2023) kitabı formül masal yapısındadır. İki ana karakter birinci tekil şahısla kendi deneyimini anlatmaktadır. İlk birinci tekil şahıs anlatıcı kız kardeşiyle babasının süt almasını bekleyen ve onun anlattıklarına şaşırda da karşı çıkarak sorgulayan, “Tek. Bir. Kelimesine. Bile,” (s.122) inanmayan oğlan çocuğudur. Zaten kitabın yanmetinlerinden biri olan ithafta Gaiman bu karakterin esin kaynağı hakkında bize bilgi verir: “Rahmetli babam David ve oğlum Michael için... Babam yaşasaydı bu hikâyeyi zevkle anlatırdı, oğlum ise tek kelimesine bile inanmazdı”. Birinci tekil şahıs seslendirmesi yanıltıcı olabilirse de ilk anlatıcı olan oğul *eksikliği* bildirerek *kahramanın hedef* için evden uzaklaştıran bir *gönderendir* (*Pi*). Hikâyedeki sütü almak için evden uzaklaşan, zinciri deneyim eden ve bunu eve dönüşte birinci tekil şahısla anlatan kahramansa babadır. Bu kısım aynı zamanda iki katmanlı bir çerçeve hikâyedir. Babanın çerçevesinde Baba ve Profesör uzay gemisine çekildikten sonra uzaylıların bir düğmeye basmasıyla hikâyedeki tüm karakterlerin bir anda gemide belirdiği kısım, anlatının doruk noktasıdır. Bu andan itibaren bir (karşıt) / yansımali

olay örgüsü beklenirse de kitabın bu çerçevesi karmaşık sonlu olduğu için en hızlı çözüme gidilmiştir: Baba oradan ayrılır.

Metin, babadan bir şeyler talep eden kişilerin artmasıyla birikimli bir masal yapısı kazanır. Ölüm tehdidi içermeyen ve karşılanan tek talep çocuklarıdır (süt). Ölüm tehdidi de içeren diğer taleplerinse hiçbiri gerçekleşmez. Bu açıdan metin, karmaşanın hâkim olduğu sona sahip formül masalları hatırlatır. Metin, babanın çocuklarına neden geç kaldığını açıkladığı kısım ile değerlendirilirse bir yalanlama masalı olarak da kabul edilebilir.

Kitap kısaca şöyledir: Anne bir konferansa gittiği için evden uzaktadır. İki çocuk (bir kız, bir evden oğlan) Çocukları çıkar. kahvaltıda inanmaz Ama gevrek dönüşü ama baba, biraz yiyecektir “İşte, gecikir. ama süt süt burada”, Döndüğünde bitmiştir. der. Baba Babaya çocuklarına köşedeki göre neden olaylar bakkaldan geç şöyle süt kaldığını almak gelişmiştir: anlatır. için Baba sütü almış, eve dönmektedir. Babayı uzaylılar kaçırıp disk şeklindeki gemilerine alırlar. Dünyayı teslim etmesini söylerler ama Baba acil çıkış kapısından kaçır. Elinde sütüyle denize düşer. Onu bir korsan gemisi kurtarır. Mürettebata katılmasını yoksa öldürüleceğini söylerler. Kurtulma ümidiyle kalas üstünde yürümenin bir gelenek olduğunu söyleyen babayı kalasta yürütürler. Oradan, uçan balondan sarkan bir ip merdivene tırmanarak oradan kurtulur. Balonun sahibi ve yapımcısı mucit dinazor kutu büyüklüğünde bir zaman makinesi de icat etmiştir. Zaman makinesi bozuktur ama eve dönmek için düğmelere basarlar. Onları başka bir evrene götürür. Geldikleri ormanda halk, yanardağ için bir kurban aramaktadırlar. Ama ikisini kurban etmezler. Çünkü kâhin onların tarifine benzeyen kişileri kurban etmemesi gerektiğini söyleyen bir ses duymuştur. İkili Splod'un Gözü adlı, zaman makinesinin tam da ihtiyacı olan taşı da alıp gemiye döner. İkili zaman makinesi sayesinde bu evrene birden fazla gelirler. Böylece hem kâhine kurbanı durdurma kehanetinde bulunurlar hem de düşen sütü yamaçtan alırlar. Bu defa makineyle “vampir” ülkesine gelirler. Aç vampirler onları yemek ister. Oradan kaçarken bir geçit açılır ve süt kaybolur. Bir süre sonra başka bir geçit açılır ve süt geri gelir. Onu alıp eve dönmeyi başarırlar. Ama hala orada bekleyen uzay gemisi balonu alır. Uzaylılar Babadan yine dünyayı teslim etmesini ister. Uzaylılar bir düğmeye basınca gemi birden korsanlar, orman halkı, yanardağ tanrısı, Babanın bu hikâyede anlatmadığı bir olayda geçen piranalarla dolu bir çanağa dönüşür ve vampirler oraya gelirler. Hepsi şikâyetçidir. Baba, dinozordan vampirler diyarına bir geçit açmasını ister. Oradan uzanıp o diyardaki sütü kendi elinden alır. Şimdiki zamandaki sütün yanına koyar. Farklı zamanlardan gelen iki nesne birbirine değerse iki şeyden biri olacaktır: Evren yok olacaktır ya da üç cüce başlarında çiçek saksısı varken sokaklarda dans edecektir! Baba, herkesi sütleri değdirmekle tehdit eder. Herkes korkar. Uzaylılar yeniden düğmeye basınca herkes geri gider. O sırada dinozorlardan oluşan galaksi polis ekibi gelir. İşgalci oldukları ve gezegenleri çok kötü dekore ettikleri için uzaylıları tutuklamak isterler. Baba yanlışlıkla sütleri birbirine değdirince başlarında çiçek saksısı olduğu halde dans eden üç mor cüce belirir. Baba sütü bir geçitten yeniden gönderir. Galaksi polislerinin şarkılarını dinledikten sonra mucitle vedalaşır. Eve, çocuklarına gidip sütü verir.

Gaiman'ın *The Day I Swapped My Dad for Two Golgfish* adlı kitabı (2004), zincirleme yapıya sahip bir hikâyedir. Bu kitapta da Gaiman her zaman olduğu gibi yanmetinlerden yararlanır. Resimlerle, çizgi roman kıvamında tasarlanan kitabın sonunda bir de esin kaynağı açıklanmaktadır: Tavşanla aynı adı taşıyan bir otelde, yıllar önce oğlunun, yatakta bir baba yerine balığı olması dileğinden yola çıkarak bu kitabı yazmıştır.

Öykünün *Lending and Repaying: Progressively Worse (Better) Bargain* adlı, 2034C tip numaralı (Uther, 2004, 527) masalı hatırlatan bir işleyişi vardır. Antropolojideki temel mübadele biçimlerinden biri olan takas ya da karşılıklı değiştokuş, pazar ekonomisinin simgesel değiştokuş aracı olan paranın yaygın kullanılmadığı sistemlerde görülür (Sahlins, 2010, 184-191). Her zaman çok adil bir karşılığın elde edilemediği bu sistem, neyse ki bu öyküde “dengelenmiş” olarak gerçekleşir.

Kitap kısaca şöyledir: Öykünün kahramanı oğlan, arkadaşının iki Japon balığına sahip olmak için birçok şeyden sonra takasta babasını önerir ve kabul görür. Durumu öğrenen anne sinirlenir ve takası bozup babalarını geri alınması için oğlanı ve bunlara seyirci olan küçük kızını balıklarla birlikte gönderir. Böylece bir takas iadesi zinciri başlar: Kardeşler balıkları verir ama bir gitar alırlar. Çünkü babaları gitarla takas edilmiştir. Gitarı sahibine geri verince goril maskesini alırlar. Goril maskesini eski sahibine verince şişman beyaz tavşanı alırlar. Beyaz tavşanı da eski sahibine geri verdikten sonra ancak babalarını alırlar. Annesine bir daha babasını takas etmeyeceğine söz veren oğlan, kız kardeşi konusunda bir şey demez!

Nesin'in *Bizim Eve Amerikalı Misafir Gelecek* (2013a, s. 67-79) adlı öyküsü birinci tekil şahıs anlatıma sahiptir. Öykünün konusu tekerlemeye uygundur: Misafir ağırlanacak ne ev düzeni ne de misafirlerle diyalog kurmak için gerekli ortak bir dil vardır. Ama Amerikalı misafirler gelecektir. Misafir ağırlamaya gönüllü ev sahibi gereğinden çoktur ama misafirleri tanıyan bir ailedir ve ağırlamanın olacağı ev de bir tanedir. Öykünün anlatıcısı ve kahramanı Hasan Bey, toplumsal açıdan damgalı olarak yorumlanabilir: Hasan Bey güçten, kültürel ve maddi sermayeden yoksun olup çevresi onu misafir ağırlamaya layık görmemektedir. Mizah birbiriyle çatışan olumlu ve olumsuz Türk imgeleriyle de kurulmaktadır: Yardımsever, misafirperver, kıskanç ve birbirini, dostunu zor duruma düşürmekten çekinmeyen.

Mizah dolu eser sanki anlatılmak için kaleme alınmıştır. Çünkü öykü yüksek sesle anlatılmak istendiğinde, sessiz okunurken pek de fark edilemeyen karmaşık sonlu birikimli yapı kendini ortaya koyar. Öykü *Louse and Flea Wish to Marry* ATU2019 tipi (Uther, 2004, s.517) çağrıştıracak şekilde bir dayanışma içinde başlar ama sonra geri ödemede *Rabbit Borrows Money* ATU2024 tipini (Uther, 2004, s.520) çağrıştıracak şekilde işler biraz karışır. Öyküde kişiler ve getirdikleri nesnelere sürekli birikir ama bunların hiçbirinin misafirleri bir düzen içinde ağırlamaya katkısı yoktur. Her bir eklenme ortamı biraz daha karmaşık hale getirir.

Öykü kısaca şöyledir: Hasan Beyin evine iadeyi ziyaret için Amerikalı bir çift gelecektir. Ziyaret bir övünme aracı olarak kullanılır ama geciktikçe herkes şüphelenir. Gerçekleşmesi yaklaşınca da evin misafir ağırlamaya uygun olmadığı ortaya çıkar. Misafirlik giderek genişleyen bir çevre algılamasıyla önce aile, sonra mahalle, ardından da ülke itibarı açısından ele alınınca, mali durumu iyi bir aile misafirleri kendi ağırlamayı teklif eder. Ama sonra Hasan Beyin evinin güzel görünmesi için ödünç eşya verilir: Düdüklü tencere, buzdolabı, çamaşır makinesi, halı, pikap, çift kişilik karyola, aile üyelerinin elbiseleri. Misafirlerle bazı ödünç eşyalar aynı anda eve gelir. Aletler gösteriş için çalıştırılmak istenir ama çalışmazlar. Kimi de kırılır. Evin küçük oğlu halıya çışını yapar. Evin sekiz kişilik sakini aynı anda konuşmakta ama herkes kendi derdini, görüşünü dile getirmektedir. Bu sırada İngilizce bilen komşu kızını da evdedir ve her şeyin ödünç olduğunu açıklar. Yemek yenirken mahalleli sokakta marş söylemeye başlar. Giderken de Amerikalıları coşkuyla alkışlarlar. Hasan Bey üç yıl boyunca ödünç alınıp da zarar gören eşyaların parasını ödemeye çalışır.

Nesin'in *Bay Öküz ve Bay Ahmet* yetişkinlere dönük yazılan (1993, s. 56-62), daha sonraki baskılarında "çocuklara" ibaresiyle basılan bir masaldır (2022, s. 7-14). Fındıkla bir tavuğun gözünü kör eden horoz'un fındık ağacını suçlamasıyla başlayan suçlamalar zincirinden oluşan ATU2021B *A Rooster Strikes Out the Hen's Eye with a Nut* masalını hatırlatır (Uther, 2004, 518). Masal şikâyet ve suçlamalar zincirinden oluşur. Didaktik bir kısmı da olan masal, bu açıklamadan sonra devam eder. Anlatının doruk noktası aslında sonuç yanılığısı uyandırır; tüm suçlamalar Bay Öküz'e kalmıştır. Ama o da sahibini suçlayınca sahibi de kendinin değil Bay Ahmet'in suçlu olduğunu söyleyerek onunla yüzleşir. Bu eylemle anlatı zincirinin uçları birleşir, bir kısır döngü başlar. Bu döngüyle de masal *son/suz*, bitmeyen masal biçimi kazanır.³⁴

Masal, birkaç yönden ironiktir: Herkes birini suçlar ama suçta payı olan kimse suçunu üstlenmez. Antropomorfik hayvan ve insan karakterlerden oluşan bu masalda, Bay Öküz ve Bay Ahmet suçu tespit ederler. Ahlaki yorumda da bulunurlar. Suçun kesileceği kişi olan Öküz en suçsuzdur ama o da birini suçlayarak zincire katılır. Diğer ironi, "Bay" kelimesinin kullanımıyla yapılmıştır. Unvan grubu kelime hazinesi içinde yer alsada isimden sonra değil, sıfatlar gibi ismin önünde kullanılması önerilen bu kelime, 1930'lardaki Batılı olma çabalarının dile yansımalarının örneklerinden biridir. Gramer olarak kullanımı hatalı başlayan bu unvan, zamanla "bir tür gizli hakaret hitabı olarak ... kullanılmıştır" (Sertkaya, 2010, 199).

Masal kısaca şöyledir: Bay Ahmet Tüccar'dır. Ana eksiklik yeni bir ayakkabıdır. Anne, Tüccar Bay Ahmet'in eşi çocuklarının yeni bir ayakkabıya ihtiyacı olduğunu söyler. Çocuğun hâlihazırda kullandığı ayakkabı beklenenden önce eskimiştir. Para harcamak istemeyen Bay Ahmet, ayakkabıyı kim eskitti sorusu ve şikâyetler, suçlamalar zincirini başlatır: Baba anneyi, anne çocuğu, çocuk satıcıyı, satıcı ayakkabıyı yapan kunduracıyı, kunduracı dericiyi, derici ham deri işleme fabrikasını, fabrikacı ham deri satan tüccarı, ham deri tüccarı sürü sahibini, sürü sahibi derisi satılacak olan mezbaha yolundaki öküzünü, öküz kendisine kötü yem yedirten sahibini, sürü sahibi bu kötü yemleri satan tüccar Bay Ahmet'i suçlar. Böylece ikinci zincir başlar: Bay Ahmet ahlaksız iş yapan kunduracıya, kunduracı fabrikaya, fabrikacı ham dericiye, ham derici sürü sahibine, sürü sahibi Bay Öküz'e, Bay Öküz kendi sahibine, sürü sahibi yeniden Bay Ahmet'e gider. Bu şekilde ikinci zincir de tamamlanır. Ama Nesin masalı karmaşık sonlu bitirir: Herkes birbirini suçlar, kimse sorumluluk almaz, herkes ahlaksızlıktan şikâyet eder.

Nesin'in *Konserve Kutusu* (2013a, s. 99-105) adlı öyküsü, insan (hayvan ya da nesne) karakterlerin tek bir görevi gerçekleştirmek için biriktiği masal yapısındanadır. *The Goat Who Would Not Go Home* ATU2015 ya da *Pulling Up the Turnip* ATU2044 tip masallarını hatırlatan bir işleyişi vardır (Uther, 2004, s. 515, 531). Bu yapıya uygun olarak da hızlı bir anlatıma sahiptir. Birinci tekil şahısla anlatılan öyküde ana eksiklik açılmayan bir konserve kutusudur. Çerçeve hikâye potansiyeli de taşır: Anlatıcı, yemek odasındaki aile üyelerinin konserve kutusu açma serüvenini anlatırken, konuk misafirin eşi, geçenlerde bir kutu sardalye konervesini "bütün mahalle bir olup" (s. 101) nasıl açamadıklarından söz eder.

Öykü kısaca şöyledir: Ev sahipleri misafirlerine ikram etmek için konserve dolma alır. Kutu çivi, keser, konserve açacağı, çok amaçlı çakı, tirbuşon, ekmek bıçağı ve satırla açmaya çalışılır. Bu konserveler öyle bir kutudadır ki demirciye göre "demir matkabı işlemez ... çelik kalam olur da, varyozla vurulursa, belki açılır" (s.104). Kutuyu açmaya çalışanlar şu kişilerdir: Misafir ağırlayacak evin annesi, kayınvalidesi, oğlu, ev sahibi de olan anlatıcı adam, bakkal, misafir ailenin babası, onun erkek kardeşi, misafirin karısı. Bu çaba sırasında anlatıcının kendisi, karısı, annesi, oğlu ve misafir Kemal Bey yaralanır. Bakkal çırağıninsa önceki günlerde açmaya

çalıştığı konserve kutusu yüzünden “nabız damarı” çatlamıştır. En son, demirci olan komşunun on iki yaşındaki “çelimsiz, sıksa” (s.104) çırağı gelir ve kutuyu açar. Kutunun, üstünde de yazdığı üzere, bir açma halkası vardır!

Sonuç

Nesin bize masalı kullanmak için fantastik ya da çocuk edebiyatıyla sınırlı kalınmak zorunda olunmadığını göstermektedir. Gaiman da masalların fantastik ve çocuk edebiyatında kullanılsa bile fantastikliğin boyutlarının geleneksel masal olağanüstülüğünün dışında, bilim kurgusal dahi olabileceğini anlatmaktadır. Nesin ve Gaiman gibi daha nice yazar sözlü kültürden beslenmeye açık ve yaratıcı oldukça masallar zenginleşerek, yenilenerek devam edecektir. Ama okunanın masal olduğunu keşfetmek için de geleneksel, klasikleşmiş masalları okumak, anlatmak, onları yeniden keşfetmek gerekir. Sonsuz, döngüye dayalı, birikerek oluşan yapılardan söz ederken sonuçlandırmak biraz çelişkili olabilir. Ama sonun, karmaşayla da olsa gelmesi beklenir. Kimileri bazen her şeyin adil bir biçimde yerini bulduğu sonları, kimileriye her şeyin sürüp gittiği bir kesintisizlik arzu eder. Masal tüm bu sona ilişkin kaygı, hayal ve arzulara yanıt oluşturabilecek metinlerin üretilmesi için en özel ve uygun bir türdür.

Notlar

1 Tekerlemenin “Komşu komşu hu oğlun geldi mi” dizeleri Google arama motoruna yazıldığında 1.080 sonuç çıkmaktadır (3.12.2023). Motor ayrıca tekerlemenin farklı dizeleriyle yapılmış en az 8 farklı arama ifadesi de önermektedir. Kimi sitelerde tekerlemenin şarkı ve şiir olarak da adlandırıldığı görülmektedir. Tekerlemenin geçtiği sitelerin en dikkat çekicileri çocuk ya da yetişkinlerce tekerlemenin seslendirildiği videoları yayınlayan sosyal medya platformları ile tekerlemenin örnekleme olarak kullanıldığı gazete köşe yazıları, spor, siyaset haberleri ve çocuk ekleri yayınlayan gazete sayfalarıdır. Ayrıca Facebook, Twitter ve Pinterest gibi sosyal medya platformlarında yapılmış tekerleme paylaşımları, tekerlemeye özel siteler, çeşitli forum sayfaları ve bloglar, ilkökul öğrencileri için etkinlik yayınlayan yayınevi sayfaları da bulunmaktadır.

2 Diyaloglu benzer çocuk tekerlemesi için bkz. Baa, baa black sheep. Erişim adresi (27.11.2023): https://en.wikipedia.org/wiki/Baa,_Baa,_Black_Sheep. Ayrıca kıyasla “Where have you been, goose?” ATU2011(Uther, 2004, s. 513).

3 TTV: *Typen Türkischer Volksmärchen* (Eberghard, W. Boratav, P. N., 1953, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag). ATU: Aarne, A., Thompson, S., Uther, H.-J. (Uther, 2004)

4 ATU2021A varyantları içinde değerlendirilmektedir. Ashliman, D.L. (2002, 18.03.). “Tikki Tikki Tembo”, *Folklore and Mythology Electronic Texts*. Erişim adresi (25.11.2023): <https://sites.pitt.edu/~dash/tikki.html>

5 Tall tale ifadesini Thompson “taşkın abartı”, “imkansız masallar, büyük abartı” gibi ifadelerle betimler (1946, s. 156, 214). Abartılı / uydurma / palavra masallar ya da Türkiye merkezli bir halkbilim dergisinde yayınlanmış bir makalede karşılık olarak gösterildiği gibi “maval” olarak da çevrilebilir. Maval okumak, “yalan söylemek, yalan söyleyerek oyalamak, masal okumak”; martaval atmak (veya okumak) da “inanılmayacak sözler söylemek, yalan söylemek” anlamlarıyla TDK Güncel Türkçe Sözlük’te verilmektedir. İfadenin karşılığı olarak Boratav’ın uygun gördüğü ve burada da tercih edilen adlandırmaysa “yalanlama masal”dır.

6 Formül Masalların farklı bir sınıflama denemesi için bkz. Taylor, Archer (1933). A Classification of Formula Tales. The Journal of American Folklore, Vol. 46, No. 179 (Jan.-Mar.), s. 77-88.

7 Bu anlatı yapısındaki TTV29 ve ATU2034 tip numaralı örnek masal için bkz. Uther, 2004, s. 526-527; Boratav, 2006, s. 29-31, 312.

8 Örneğin, ATU2022B tip numaralı masal bu anlatı yapısına sahiptir (Uther, 2004, s. 519). *Chain involving death (with animal actors)* 2021-2024 tip grubu arasında yer alan bu masalda, bir fare tarafından yumurtası kırılan tavuğun talihsizliğine üzülen diğer hayvanların kendi başlarına getirdiği garip işler, talihsizlikler anlatılır.

9 *Pi* - Propp (Vladimir) işlev.

10 Bu anlatı yapısındaki TTV19 ve ATU2034F tip numaralı örnek masal için bkz. Uther, 2004, s. 528; Boratav, 2006, 19-21, s. 311.

11 “Folklorik hikâye döngüsünün temel yapısal aracı elbette çerçeve masaldır: Döngünün gövdesini kendi içinde kuşatan anlatı (ya da anlatılar). Her döngünün masalın gövdesiyle ilişkisindeki işlev çok çeşitlidir. Masal gövdesi, iç masallar dizisinin üzerine inşa edildiği anlatı temeli görevi görür...” (Benson, 2003, s. 50).

- 12 Zaman içinde geliştirilen bu görüş, su moleküllerinden daha küçük, nanometreden daha küçük ölçü birimleriyle belirlenen polen parçacıklarının sıvı içindeki dengesiz, kuvvete bağlı rastlantısal hareket ettiğini savunur. Bknz. Brown hareketi. Erişim adresi (23.11.2023): https://tr.wikipedia.org/wiki/Brown_hareketi
- 13 Hyperbole: Abartı. Masal anlatımında yararlanılan teknikte “Duygunun yoğunluğu, duyguyu ortaya çıkaran olgunun abartılmasıyla ifade edilir. Rakip sadece büyük değildir, adam bir devdir. Cadı sadece yaşlı değildir, kadının sırtı neredeyse daire gibi bükülmüştür, bir tüy kadar minik ve hafiftir”. (Holbek, 1998, s. 442-443)
- 14 Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Bu görüşme için kendisine teşekkür ederim. Özgün, Ebru (kişisel iletişim, 26.11.2023)
- 15 Anar, İhsan Oktay (1998). *Efrasiyab'ın Hikâyeleri*. İstanbul: İletişim.
- 16 Tanım ve destan türündeki uygulamaları için bkz. “Chiastic Structure”. Erişim adresi (25.11.2023): https://en.wikipedia.org/wiki/Chiastic_structure; Karabaş, Seyfi (1996). *Dede Korkut'ta Renkler*. İstanbul: YKY; Niles, John D. (1979). Ring Composition and the Structure of Beowulf. *PMLA*, Vol. 94, No. 5 (Oct.), s. 924-935. 17 Tolstoy, Lev Nikolayeviç (2020). *Sahte Para Kuponu. Sahte Para Kuponu – Öyküler*. V. Tümer (Çev.). İstanbul: İletişim, s. 35-112.
- 18 (2003). D. Mckean (Res.). New York: Harper Collins.
- 19 (2012). E. Öncül (Çev.). İstanbul: İthaki.
- 20 (2002). F. Şentürk (Çev.). İstanbul: İnkılap.
- 21 Nesin, 78 eserle (kayıt sayfasında 79 çıkıyor), özgün dili Türkçe olup eserleri başka dillere en çok çevrilenler listesinde dördüncü sıradadır. Bkz. UNESCO - Index Translationum. Erişim adresi (26.11.2023): <https://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx>; <https://www.unesco.org/xtrans/bsresult.aspx?a=Nesin%20Aziz&sl=tur>
- 22 Internet Movie Database'deki “Aziz Nesin” (yazar) ve “Neil Gaiman” (yazar) maddeleri için bkz. Erişim adresi (23.11.2023): <https://www.imdb.com/name/nm0626426/>; Erişim adresi (23.11.2023): <https://www.imdb.com/name/nm0301274/>
- 23 Fantezi sınıflaması için bkz. Mendlesohn, 2002, s. 171; Mendlesohn, 2004, s. 229.
- 24 Ana-metinsellik ve yanmetinsellik kavramları için bkz. Genette, 1991, s. 261, 264-265; Taş, 2015, s. 67, 70-71. 25 Çocukların zeki olması için onlara masal okunması, daha da zeki olmaları için de daha çok masal okunması tavsiyesi ünlü ve popüler fizikçi Albert Einstein'a atfedilir. Ama bu aforizmaların kendisinin Amerika'da bir folklor konusu olduğu anlaşılmaktadır (Winick, 2013).
- 26 Pi - 2; Stith Thompson, motif C. Tabu.
- 27 Masal metni ve kaynağı için bkz. Ashliman, D. L. (2004). *Folk and Fairy Tales -A Handbook*. Westport: Greenwood, s. 111-115.
- 28 Erişim adresi (15.08.2023): <https://archive.org>
- 29 Erişim adresi (19.11.2018): <https://thedreaming.moteofdust.com/1999/10/10/snow-glass-apples/>
- 30 (2023). Uyuyan ve İğne. E. Ersavcı (Çev.). İstanbul: İthaki. Orijinal adı The Sleeper and The Spindle. Erişim adresi (16.08.2023): <https://archive.org>
- 31 Nesin, Aziz (2021). *Boyalı Tilki Masalı*. P.Purhoseyni (Res.). İstanbul: Nesin.
- 32 Kitabın orijinal adı Crazy Hair. Erişim adresi (15, 29.08.2023): <https://archive.org>
- 33 Tekerleme tip 31, karpuzun içine dalan kahraman için bkz. Boratav, 2000, s.73-75, 120.
- 34 Sonsuz (Endless) masal tipi için bkz. “Other Formula Tale 2300-2399” ATU2300 (Uther, 2004, s. 534).

Kaynaklar

- Alangu, T. (2021). Aziz Nesin ve halk masalları. *Türkiye folkloru el kitabı* içinde. İ. Görkem (Haz.). İstanbul: YKY, 681-688.
- Artun, E. (2019). Çukurova âşıklık geleneğinde mizahi yalanlamalar, taşlamalar-takılmalar, atışmalar. *Türk Edebiyatında Mizah Sempozyumu 13-15 Mayıs 2016* içinde, Ü. Hunutlu (Ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 15-47.
- Ashliman, D. L. (2008a). Chain tale. *The Greenwood encyclopedia of folktales and fairy tales* içinde, D. Haase (Ed.), Westport: Greenwood Press, s. 176.
- Ashliman, D. L. (2008b). Cumulative tale. *The Greenwood encyclopedia of folktales and fairy tales* içinde, D. Haase (Ed.), Westport: Greenwood Press, s. 245.
- Benson, S. (2003). *Cycles of influence: Fiction, Folktales, Theory*. Detroit: Wayne State University Press.
- Benson, S. (2008). Introduction – Fiction and the contemporary of the fairy tale. *Contemporary fiction and the fairy tales* içinde, S. Benson (Ed.). Detroit: Wayne State University Press, s. 1-19.
- Boratav, P. N. (1988). *100 Soruda Türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Boratav, P. N. (2000). *Tekerleme*. İstanbul: Tarih Vakfı.

- Boratav, P. N. (2007). *Zaman zaman içinde*. Ankara: İmge.
- Boratav, P. N. (2021). *Sözlü edebiyat gözlemleri*. Ankara: BilgeSu.
- Cantek, L. ve Levent Gönen (2017). *Muhalefet defteri – Türkiye’de mizah dergileri ve karikatür*. İstanbul: YKY.
- Demirel, S. (1997). *Ayağıma diken batan süper karga*. İstanbul: YKY.
- Dégh, L. (1969). *Folktales and society – Story-Telling in a hungary peasant community*. E.M. Schossberger (Trans.). Bloomington: Indiana University Press.
- Evans, T. H. (2015). Folklore, Intertextuality, and the Folkloresque in the Works of Neil Gaiman. *The Folkloresque: Reframing folklore in a popular culture world* içinde, M. D. Foster ve J. A. Tolbert (Ed.). Utah: Utah State University Press, s. 64-80.
- Gaiman, N. (2001). *American gods*. New York: Harper Torch.
- Gaiman, N. (2004). *The day I swapped my dad for two golgfish*. D. McKean (Ills.). London: Bloomsbury.
- Gaiman, N. (2013). *Make good art*. New York: Harper Collins.
- Gaiman, N. (2016). *Kırılğan şeyler*. Z. Heyzen Ateş (Çev.). İstanbul: İthaki.
- Gaiman, N. (2017). *Çılğın saç*. D. McKean (Res.). S. Özkan (Çev.). İstanbul: Sırtlan Kitap.
- Gaiman, N. (2018). *Art matters*. C. Riddell (Ills.). London: Headline Publishing Group.
- Gaiman, N. (2023). *Babam süt peşinde*. S. Young (Res.). N. Elçi (Çev.). İzmir: Tudem.
- Gaiman, N. (t.y.). Resmi internet sitesi. Erişim adresi (20.09.2023): <https://www.neilgaiman.com/>
- Genette, G. (1991). Introduction to the paratext. M. Maclean (Çev.). *New Literary History*, Vol. 22, No. 2, (Spring), 261-272.
- Holbek, B. (1998). *Interpretation of fairy tales*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Jackson, R. (1981). *Fantasy: The litterature of subversion*. New York: Methuen.
- Kara, Ç. (2008). Halk masallarını yeniden anlatmak. *folklor-edebiyat*, S. 55, s. 203-213.
- Kara, Ç. (2011). Tiki Tiki Tempo: Localization of the child with a long name into Turkish context. *Turkish Studies*, Vol. 6/1 (Winter), s.1353-1365.
- Kara, Ç. (2015). Halk masalı yazmak. *IJOES*, Y. 6, Vol. 6, Issue, September, s. 1-20.
- Kıral, G. (2008). *Berber pire tellal deve*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Klapcsik, S. (2008). Neil Gaiman's irony, liminal fantasies, and fairy tale adaptations. *Hungarian Journal of English and American Studies (HJEAS)*, Vol.14, No. 2 (Fall), 317-334.
- Linn, S. (2023). *Pisicik Büyük Şehirde*. L. Dale (Res.). A. Gökalp (Çev.). İstanbul: Beta.
- Master Class: Neil Gaiman teaches the art of story telling*. (2019). Erişim adresi (15.08.2023): <http://archive.org>
- Mendlesohn, F. (2002). Toward a taxonomy of fantasy. *Journal of the Fantastic in the Arts*, Vol. 13, No. 2 (50), s.169-183.
- Mendlesohn, F. (2004). "Conjunctions 39" and liminal fantasy. *Journal of the Fantastic in the Arts*, Vol. 15, No. 3 (59) (Fall), s.228-239.
- Nesin, A. (1985). *Vatan sağolsun*. İstanbul: Adam.
- Nesin, A. (1993). *Memleketin birinde*. İstanbul: Adam.
- Nesin, A. (2011). *Yol – Böyle gelmiş böyle gitmez-I*. İstanbul: Nesin.
- Nesin, A. (2013a). *Aziz Nesin'den çocuklara en güzel öyküler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Nesin, A. (2013b). *Sanat yazıları*. İstanbul: Nesin.
- Nesin, Aziz (2014a). *Yazarlık, edebiyat ve dil üstüne – Seçilmiş yazılar*. İstanbul: Nesin.
- Nesin, A. (2014b). *Gülmekten öldüren öyküler*. İstanbul: Nesin.
- Nesin, A. (2022). *Bay Öküz'le Bay Ahmet. Çocuklara en güzel masallar*. İstanbul: Nesin Yayınevi, s. 7-14.
- Özer, N. (2004). Zincirleme masalarda yapı ve işlev. *Milli Folklor*, S. 63, 5-10.
- Özgün, E. (2012). *İhsan Oktay Anar'ın romanlarına yeni tarihselci bir yaklaşım* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, İ. (1991). *Yalanlamalar ve tekerlemeler*. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, S. 341 (Eylül), Y. 29, s.539-551.
- Ray, M. (2023, 6.11.). Neil Gaiman. Erişim adresi (24.11.2023): <https://www.britannica.com/biography/Neil-Gaiman>
- Sahlins, M. (2010). *Taş devri ekonomisi*. T. Doğan ve Ş. Özgün (Çev.). İstanbul: Bgst.

- Schmitz, N. (1977). Tall tale, tall talk: Pursuing the Lie in Jacksonian literature. *American Literature*, Vol. 48, No. 4 (Jan.), s.471-491.
- Sertkaya, O. F. (2010). Kelime dağarcığımızdan (11): Bay, bayan, bayın ve sayın kelimeleri üzerine. *Türk Dili*, S.705, s.195-203.
- Sherman, J. (2008). Cumulative rhymes and tales. *Storytelling: An encyclopedia of mythology and folklore* içinde, J. Sherman (Ed.). Armonk: M. E. Sharpe, Inc., s.104.
- Somoff, V. (2016). Nonresistance to fiction: Archaic folktale vs. later Tolstoy. *The Slavic and East European Journal*, Vol. 60, No. 2 (Summer), s. 284-306.
- Taş, S. (2015). *Yan-Metinsellik ve metinlerarasılık odağında yeniden çeviriler: İki distopik roman*. TC Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı Diller ve Kültürlerarası Çeviribilim Programı, Doktora Tezi. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Füsün Ataseven.
- Thomas, J. (2003). 'Catch if you can': The cumulative tale. A companion to the fairy tale içinde. H. Roderick, E. Davidson, A. Chaudhri (Ed.). Martlesham: Boydell & Brewer, s.123-136.
- Thompson, S. (1946). *The folktale*. New York: The Dryden Press.
- Uther, H.-J. (2004). The types of international folktales – Part II. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Winick, S. (2013, 18.12.), Einstein's folklore. *Folklife Today – Library of Congress Blogs*, Erişim adresi (29.09.2023): <https://blogs.loc.gov/folklife/2013/12/einsteins-folklore>
- Zipes, J. (2018). *Peri masalları ve yıkma sanatı*. Z. Çiftçi Kanburoğlu (Çev.). İstanbul: Alfa.

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Contribution rates of authors to the article: The author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazar(lar)ın makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar, çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına %100 düzeyinde katkı sağlamıştır.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)